

Socialni dialog v času krize

Povzetek

Uvod

Načelo socialnega dialoga, ki je temeljni del Evropske unije in njene sestave, je zapisano v členih 154 in 155 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU). Že dolgo se šteje za enega od pomembnih mehanizmov za oblikovanje in izvajanje politik, zlasti socialnih politik in politik zaposlovanja.

Evropski socialni dialog je ključni vidik evropskega upravljanja, odkar je bil leta 1993 z Maastrichtsko pogodbo uveljavljen Protokol o socialni politiki, v katerem je bila določena neodvisnost evropskih socialnih partnerjev in v katerem je bilo oblikovanih več deljenih pristojnosti s političnimi akterji za skupno opredelitev „socialne Evrope“.

Ta študija predstavlja, proučuje in ocenjuje različne odzive socialnega dialoga na svetovno gospodarsko krizo po vsej Evropi, pri čemer analizira:

- vlogo socialnega dialoga pri ublažitvi krize in premagovanju njenih negativnih učinkov;
- izide socialnega dialoga v smislu ukrepov, ki so bili sprejeti s pogajanjem in so jih socialni partnerji sprejeli na različnih ravneh evropskega sistema odnosov med delodajalci in delojemalci;
- učinkovitost in trajnost izidov socialnega dialoga v odzivu na krizo.

Ozadje politike

V študiji je glavna pozornost namenjena obdobju od začetka krize leta 2008 do sredine leta 2010. V raziskavah se zato proučujejo učinek in posledice svetovne finančne in gospodarske krize, ne pa naknadne krize javnega dolga. Cilj študije je prikazati in analizirati izide ali v nekaterih primerih odsotnost izidov socialnega dialoga, ki je potekal v tem obdobju kot odziv na krizo. Proučuje obseg, v katerem so bili socialni partnerji vključeni v uvedbo ukrepov za ublažitev njenih učinkov, ter učinkovitost in trajnost socialnega dialoga v odzivu nanjo.

Ključne ugotovitve

Odločilna dejavnika za uspeh ali neuspeh socialnega dialoga sta obseg, v katerem vlada podpira ta proces, ter stopnja skladnosti in zakonitosti odnosov med zadevnimi akterji pred krizo. Študija tudi dokazuje, da nacionalni politični okvir, v katerem delujejo socialni partnerji, bistveno prispeva k pristopu strani k socialnemu dialogu, podobno kot njihove notranje strategije in odnosi med različnimi partnerji. V njej je bilo potrjeno, da so odnosi med delodajalci in delojemalci v državah članicah prispevali k uspehu ali neuspehu socialnega dialoga ter da so bili v teh izjemnih razmerah najrazličnejše institucije in odnosi resnično postavljeni na preizkušnjo. Na splošno se zdi, da je v Evropi konvergenčni trend, ki dokazuje, da so socialne partnerje k sodelovanju v razpravah povabile njihove vlade ali da so jih vlade celo pozvale, naj začnejo izvajati lastne posebne pobude.

Kriza ni ustvarila razvojnega okolja, v katerem bi akterji lahko bili inovativni in oblikovali nove oblike socialnega dialoga. Prav tako ni preprečila oblikovanja inovativnih rešitev. Več kratko- in dolgoročnih rešitev je bilo sprejetih v državah, kjer te še niso bile preskušane, na primer v devetih državah članicah je bil prvič uveden krajši delovni čas.

Socialni partnerji so dobro organiziranim sektorjem pomagali, da so ostali zunaj vpliva učinkov, ki jih je kriza imela na splošno na širše gospodarstvo.

Dosežki socialnega dialoga v času krize so bili običajno precej povezovalni in ne distribucijski. Pogajanja med socialnimi partnerji so bila v glavnem osredotočena na vprašanja zaposlovanja, kot sta usposabljanje in varnost zaposlitve, zlasti prek ukrepov glede krajšega delovnega časa, in ne na običajno temo plač. Zdelo se je, da je delovna sila takoj pristala na kompromis, ki je bil potreben za povezovalna pogajanja, in se je bila pripravljena odreči dohodku za jamstva glede varnosti zaposlitve.

Sedanja svetovna gospodarska kriza je postavila na preizkušnjo trdnost vseh nacionalnih sistemov odnosov med delodajalci in delojemalci. Celo v državah z dolgo tradicijo sodelovanja socialnih partnerjev z vlado pogajanja pogosto niso zagotovila soglasja o načinu reševanju krize in skupnega pristopa k temu vprašanju.

V državah z močnim socialnim dialogom je bilo običajno boljše sodelovanje med državo, delodajalci in njihovimi delavci. Vendar so bili najbolj pozitivni izidi v razpravah socialnih partnerjev doseženi na sektorskih ravneh, ki so imela dolgo zgodovino posvetovanj in sodelovanja.

Jasno pa je, da se je socialni dialog oslabil na nekaterih področjih, kjer je učinek krize okrepljen že obstoječe izzive, kot so skladnost med različnimi ravni socialnega dialoga, zmanjšanje članstva v sindikatih in števila sindikatov ter pristojnosti sindikatov za pogajanja.

Povečanje enostranskega odločanja vlad o vprašanih, ki vplivajo na javni sektor, in vedno večja decentralizacija kolektivnih pogajanj na ravni podjetja ponazarjata izzive, ki jih je povzročila kriza. V večini držav so imeli sindikati dve nasprotujoči si vlogi: v zasebnem sektorju so bili skrbniki socialnega miru, saj so zmanjševali število stavk na ravni podjetja in prepričevali delavce, naj pragmatično sprejmejo ukrepe za zniževanje stroškov, v javnem sektorju pa so bili pogosto koordinatorji močnega in obsežnega nasprotovanja vladnim varčevalnim ukrepom.

Kriza je bila priložnost za razvoj novih oblik socialnega dialoga za boljše reševanje ključnih vprašanj, čeprav te priložnosti niso bile vedno izkoriščene.

Smernice politike

- Čeprav kriza ni ustvarila inovativnega okolja, je v nekaterih državah postavila pod vprašaj že obstoječe oblike socialnega dialoga, spodbudila socialne partnerje k odzivu in včasih ustvarila priložnost za socialne partnerje, da se oddaljijo od tradicionalnih oblik socialnega dialoga v državah.
- V večini evropskih držav članic je socialni dialog privedel do uvedbe ureditev krajšega delovnega časa, k temu ukrepu pa so močno prispevali tudi socialni partnerji. To je običajno zahtevalo soglasje socialnih partnerjev in včasih celo podporo vlade, kadar so bile potrebne subvencije za nadomestilo izgubljenega prihodka delavcev ali financiranje usposabljanja.
- Proces socialnega dialoga se je izkazal za legitimno sredstvo za obvladovanje učinka finančnih kriz. Čeprav je bilo dokazano, da je socialni dialog ključno orodje za premagovanje krize in ohranjanje stabilnosti v evropskih sistemih odnosov med delodajalci in delojemalci, je bil ta dialog oslabiljen tam, kjer so že obstajali izzivi v zvezi s skladnostjo stališč akterjev na različnih ravneh socialnega dialoga.
- Medtem ko raziskave jasno dokazujejo sodelovanje in neko stopnjo usklajevanja med socialnimi partnerji na nacionalni ravni, horizontalno in vertikalno, pa je le malo dokazov o prenosu usklajevanja z nacionalne ravni na raven EU in nasprotno.

Dodatne informacije

Poročilo *Social dialogue in times of crisis* (Socialni dialog v času krize) je na voljo na spletnem naslovu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1221.htm>.

Za več informacij je na voljo Christian Welz, uradnik za raziskave, ki mu lahko pišete na elektronski naslov cwe@eurofound.europa.eu.